

УДК 343.155

**ОСКАРЖЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ
ЩОДО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

Слінько Д. С.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Семененко Д. В.,

магістр інституту прокуратури
та кримінальної юстиції
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

Анотація: у статті розглянуто загальні положення інституту оскарження щодо звільнення від кримінальної відповідальності. Визначено положення отримання, розгляду і вирішення питань у разі прийняття заяви, клопотання або оскарження процесуальних рішень, дії чи бездіяльності слідчого прокурора. Надано елементи контролю, які встановлені чинним законодавством щодо процесуального контролю за розглядом скарги. Запропоновано встановлення процесуальних підстав щодо рішення про припинення розгляду скарги.

Ключові слова: право на звернення, інститут оскарження, процесуальний документ, порушення прав і законних інтересів, скарга, правова процедура, процесуальний контроль.

Аннотация: в статье рассмотрены общие положения института обжалования относительно освобождения от уголовной ответственности. Определены положения получения, рассмотрения и решения вопросов в случае принятия заявления, ходатайства или обжалования процессуальных решений, действий или бездействий следственного прокурора. Предоставлены элементы контроля, которые установлены действующим законодательством относительно процессуального контроля за рассмотрением жалобы. Предложено установление процессуальных оснований относительно решения о прекращении рассмотрения жалобы.

Ключевые слова: право на обращение, институт обжалования, процессуальный документ, нарушение прав и законных интересов, жалоба, правовая процедура, процессуальный контроль.

Annotation: the article examines the general provisions of the institution of appeal regarding exemption from criminal liability. The provisions for obtaining reviewing and resolving issues in the event of the adoption of an application, petition or appeal of procedural decisions, actions or omissions of the investigator of the prosecutor are determined. The elements of control that are established by the current legislation regarding procedural control over the consideration of the complaint are provided. It is proposed to establish procedural grounds regarding the decision to terminate consideration of the complaint.

Key words: right to appeal, Institute of Appeal, procedural document, violation of rights and legal interests, appeal, legal procedure, procedural control.

Конституцією України закріплені гарантії захисту прав і свобод людини та громадянина. Одним з положень гарантії захисту вважається інститут судового оскарження, який визначається через право направляти письмові заяви, повідомлення, скарги до прокурора, слідчого судді, колегіального суду про порушення чинного законодавства, прийняття процесуального рішення щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Конституційний суд Рішенням від 14 грудня 2011 року № 19-рп/2011 щодо тлумачення положень ст. 55 Конституції України, ст. ст. 110, 236 КПК України зазначив, що кожному учаснику кримінального процесу гарантується право на оскарження в суді будь-яких не правових дій або рішень, чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень [1].

Закріплення права на звернення у конституційних нормах сприяє укріпленню демократії, посиленню гарантій прав та свобод громадян, оскільки держава гарантує громадянам можливість звернення до різних інстанцій під час реалізації правових інтересів, захисту прав та свобод.

Кримінальним процесом визначені положення отримання, розгляду і вирішення питань у разі прийняття заяви, клопотання або оскарження процесуальних рішень, дії чи бездіяльності слідчого прокурора. Основні засади цього інституту були покладені І.В. Басиста, І. Боднар, Ю.М. Грошевим, Д.І. Марковим, М.М. Міхесенко, О.Р. Михайленко, С.О. Пшенічко, Д.В. Смагіною, Я.І. Солодй, Л.Д. Удаловою та ін. [31; 32, 59; 126; 282, с. 204; 290; 337; 364, с. 11; 380, с. 222; 420].

Чинне законодавство України розробило положення оскарження. Глава 26, ст. ст. 303 – 313 КПК України [12] визначає оскарження рішень, процесуальних дій чи бездіяльності під час досудового провадження. Друга частина цього інституту передбачає оскарження судової ухвали та вироку у колегіальний суд щодо звільнення від

кримінальної відповідальності. Право на оскарження є абсолютним, необмеженим і невід'ємним правом кожного учасника кримінального провадження.

Загальні положення інституту оскарження можна класифікувати за такими ознаками:

- правовідносини між стороною обвинувачення та захисту процесу які виникають після отримання, розгляду скарги, прийняття процесуального рішення про проведення процесуальних, слідчих розшукових дій або встановлення факту бездіяльності слідчого, прокурора;
- розгляд скарги у судовому засіданні, складання ухвали слідчим суддею щодо встановлення порушень процесуальних прав сторін у кримінальному процесі та поновлення даних прав;
- визначення обставин, які не порушують права і свободи учасника кримінального процесу, відмова в задоволенні скарги слідчим суддею. У цьому випадку відмова в оскарженні повинна розглядатись як забезпечення охорони прав і свобод особи.

Розглядаючи цю класифікацію, можна визначити, що самі по собі скарги не забезпечують законності і не можуть усунути її порушення. Скаргу слід розглядати як гарантію дотримання законності. Скарги мають подвійне значення: з одного боку, вони є засобом захисту прав та інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю) правоохоронних органів; з іншого боку вони вказують на існуючі недоліки в процесуальній діяльності, сприяють усуненню останніх, покращанню їх роботи, посиленню режиму законності. Основна роль скарги є засіб захисту прав і законних інтересів громадян.

Термін «оскарження» має збірний характер. Він не означає, що під оскарженням розуміють тільки звернення, пропозицію, заяву тощо. Оскарження у кримінальному процесі за своїм змістом ширше понять «звернення», «пропозиція», «заява». Вагомою ознакою розмежування і вивчення оскарження є його зміст та характер, щодо відстоювання прав і законних інтересів у разі їх порушення. Оскарження може бути викладені у письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги до органу досудового розслідування, слідчого, прокурора або слідчого судді.

Скарга викладається у двох формах. Якщо скарга подається в усній формі, то слідчий повинен її записати у протокол слідчої розшукової дії. Письмова скарга додається до матеріалів кримінального провадження. Питання про розмежування різних видів звернень має важливе значення, оскільки чіткість визначення їх базових характеристик є підґрунтям для деталізації процедур розгляду й вирішення з метою досягнення максимальної ефективності правозахисної функції.

Кримінально-процесуальне право визначає положення щодо повторних скарг, тобто оскарження процесуальних дій та рішень, які раніше були прийняті, або несвоєчасного їх розгляду слідчим, прокурором.

Практика надає відповіді щодо розгляду повторних скарг. По-перше, не вважаються повторними скарги, в яких ставляться нові питання й вимоги. По-друге, не відносяться до повторних скарг додаткові відомості, які не були вказані раніше. По-третє, існує практика подання скарг одночасно у декілька інстанцій. Але це тільки ускладнює їх розгляд, затягує прийняття рішення.

Отже, характеристики різних видів оскарження свідчать про їх значну неоднорідність, через те, що вони стосуються різних сторін особистих інтересів. Крім того, вони відрізняються за своєю юридичною природою і змістом, мають різний правовий статус і повинні урегульовуватись не загальними, а конкретними матеріальними і процедурними нормами, які мають бути враховані виходячи зі специфіки правового статусу.

Питання про розмежування оскарження у кримінальному процесі має важливе наукове теоретичне і практичне значення. Точність термінології, що вживається в юридичних протоколах, сприяє правильному застосуванню і виконанню приписів, робить правові рішення доступними, зрозумілими, допомагає громадянам краще використовувати свої права та виконувати обов'язки.

Виходячи з такого аналізу можна стверджувати, що основними принциповим положенням, за яким повинні розглядатись скарги є: законність, процесуальні гарантії, що забезпечують процесуальний порядок розгляду скарги. Сутність законності полягає в необхідності точного, неухильного дотримання всіма без винятку учасниками процесу положень законодавства, які регулюють процедурний та процесуальний порядок їх розгляду.

Законність передбачає дотримання, з одного боку, вимог чинного законодавства, з іншого – ініціативу з метою забезпечення виконання закону. Законність органічно поєднана з рівнем дисципліни, яка полягає у точному і своєчасному виконанні, з одного боку, сторони звинувачення, а з іншого – стороною захисту своїх процесуальних прав та обов'язків в дотриманні встановлених процедур та організованості службових обов'язків. Законність має за мету забезпечення захисту прав і свобод громадян. Реалізація режиму законності базується на системі процесуальних гарантій.

Гарантії законності – це позитивні та об'єктивні умови, що сприяють підвищенню рівня його забезпечення. У цілому система спеціально-юридичних засобів забезпечення законності в демократичному суспільстві повинна будуватись з урахуванням положень стримувань і противаг для ефективності взаємного контролю.

Законність може бути тоді, коли жодна гілка влади не може стати вище закону. З практичної точки зору для законності важливо не стільки те, що система правоохоронних органів діє в межах її повноважень та функцій, скільки те, що є рівновага сторін дотримання закону. Усі сторони повинні мати рівні можливості взаємного контролю. За такої умови виникають процедури, які сприяють досягненню компромісу, законності та пошуків оптимальних варіантів вирішення процесуального конфлікту.

Розглядаючи спеціальні юридичні засоби оскарження процесуальних дій та рішень слідчого, можна визначити їх як дотримання вимог чіткості й конкретності норм чинного кримінального процесуального права щодо ефективності правових положень. Юридичні чинники у разі оскарження, по-перше, забезпечені нормами чинного законодавства та санкціями, які встановлені під час розгляду скарги. По-друге, скарга після її отримання прокурором дає підстави для проведення процесуальних дій.

Прокурор повинен запросити матеріали кримінального провадження, провести перевірку, визначити чи має місце порушення законодавства, прийняти заходи щодо усунення встановлених порушень шляхом надання слідчому вказівки. Якщо прокурором буде встановлено порушення законодавства, то він зобов'язаний прийняти санкції щодо слідчого, який порушив закон, а саме скласти постанову про притягнення слідчого до юридичної відповідальності.

Контрольні наглядові функції прокурора здійснюються під час розгляду звернень до нього із заявами, пропозиціями або скаргами. Основними юридичними засобами забезпечення законності інституту оскарження є прокурорський нагляд та судовий контроль.

Прокурорський нагляд здійснюється стосовно учасників процесу у разі отримання скарги, проведення перевірки її законності та притягнення винних до одного з видів юридичної відповідальності. Особливість прокурорського нагляду за дотриманням законності полягає в тому, що єдиною підставою для використання прокурором наданих йому повноважень та ініціатива притягнення до відповідальності посадових осіб є порушення приписів нормативних правових актів. Прокурор оцінює діяльність органу досудового розслідування тільки з позицій виконання закону.

Судова діяльність встановлена на підставі процесуальних повноважень слідчого судді, як контроль судової гілки державної влади. Основне завдання є забезпечення суворого й неухильного виконання закону, дотримання дисципліни органами досудового слідства. Судовий контроль, як форма процесу, відрізняється від нагляду тим, що по-перше, тільки слідчий суддя здійснює контрольно-наглядові повноваження щодо судового розгляду скарги. По-друге, слідчий суддя має повноваження щодо скасування незаконних та необґрунтованих процесуальних рішень слідчого та прокурора.

Згідно ст. 39 КПК України відомчий контроль здійснюється керівником слідчого підрозділу [12]. Процесуальні повноваження чітко встановлені законодавством і рішення, яке приймає керівник слідчого підрозділу.

Заявник, отримавши відповідь керівника слідчого підрозділу, має право оскаржити її до прокурора або до слідчого судді. Теоретичні питання, які виникають під час отримання відповіді на скаргу, полягають у тому, що заявник сам обирає, куди надати скаргу.

Практика роботи слідчих, керівника слідчого підрозділу, проведене анкетування дає підстави для внесення пропозицій щодо уточнення положень ст. 303 КПК України [12], а саме скарга до слідчого судді може бути подана після отримання на неї відповіді від слідчого, керівника слідчого підрозділу або прокурора, який здійснює контроль за ходом розслідування кримінального провадження.

Пропонуємо встановити процесуальні підстави щодо рішення про припинення розгляду скарги. Якщо скарга має одні й ті самі відомості і на неї було надано неодноразову відповідь, то керівника слідчого підрозділу або прокурор мають право скласти постанову про припинення розгляду скарги, про що повідомляється особа, яка подала звернення.

Якщо у кримінальному процесі порушені права або законні інтереси та виникла реальна загроза їх порушення, це надає право стороні захисту звернутися до прокурора або до слідчого судді з проханням про захист. Різниця між скаргами і заявами у кримінальному процесі не проводиться. Заява відрізняється від скарги тим, що вона не пов'язана з фактами порушення закону, прав та інтересів постраждалого.

Оскарження та подача скарги включає звернення з проханням про вирішення конкретних процесуальних питань. У заяві можуть міститись повідомлення про недоліки роботи слідчого, які пов'язані з порушенням закону. Окрему групу заяв становить інформація про незаконні непроцесуальні дії або бездіяльність слідчого під час проведення досудового розслідування.

Особливість оскарження є його мета, яка полягає в реалізації прав та законних інтересів для скасування процесуальних або слідчих дій у разі порушення чинного законодавства та прав і обов'язків учасників кримінального процесу.

У приватно-позовному процесі оскарження процесуальних, слідчих розшукових дій має визначення факту, за яким сторона захисту обґрунтовує свої вимоги або заперечення. Оскарження звільняє сторону обвинувачення від необхідності подальшої перевірки наданих фактів. По суті, ми маємо процесуальну презумпцію невинуватості, яка визначається на користь іншої сторони. Класичним прикладом є визнання обвинуваченим своєї вини, що приводить до закінчення судового розгляду та проголошення обвинувального вироку. Ідея, яка покладена в основу інституту визнання вини, полягає в тому, що цей факт означає припинення суперечки між сторонами.

Інститут оскарження встановлює процедуру розгляду скарги за загальними правилами проведення процесуальних, слідчих розшукових дій, а також правила складання постанови слідчого, прокурора щодо процесуального тимчасового обмеження прав і свобод у разі проведення окремих слідчих розшукових дій, зокрема обшуку, затримання або взяття під варту підозрюваного, проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

А.І. Лубенський вказував, що оскарження процесуальних рішень слідчого до суду за відновленням порушеного під час досудового слідства права повинно бути винятковим, а не масовим явищем [13].

Судовий контроль передбачає розгляд скарги на дії слідчого. Немає однозначної відповіді на те, наскільки обов'язкові для органу досудового розслідування ухвала слідчого судді про провадження конкретних процесуальних, слідчих розшукових дій.

Практика порушує низку питань щодо виконання вказівок слідчого судді. Наприклад, слідчий суддя пропонує призначити експертизу, коли вона за законом є обов'язковою. В цьому разі слідчий не має права не виконати ухвалу слідчого судді. Якщо слідчий суддя вказує про проведення слідчих розшукових дій, а саме проведення допиту свідків, то тут ситуація може бути двоякою. З одного боку, виконання ухвали слідчого судді може бути неможливим або затрудженим (смерть свідка, важка його хвороба, перебування в далекому плаванні тощо). Крім того слідчий може встановити інших свідків або очевидців події та допитати їх.

Вважаємо, що ухвала слідчого судді є обов'язковою для слідчого. Усі вказівки слідчого судді повинні бути виконані.

Кримінальний процес встановлює загальні положення оскарження процесуальних та слідчих розшукових дій, або бездіяльності слідчого. Згідно з чинним законодавством особа, яка оскаржує дії слідчого, повинна у скарзі розкрити фактичні дані на які вона посилається. Необхідно зазначити, що практика оскарження не встановлює правил та положень.

Правовий механізм розгляду звернень є сукупність правових засобів, за допомогою яких правові відносини приводиться у відповідність до вимог, що містяться в правових нормах. Правові норми є основою механізму правового регулювання, оскільки саме їх зміст визначає спрямування правового впливу на суспільні відносини. Якість правового регулювання залежить від того, наскільки норма права точно враховує положення закону.

Оскарження виникає на підставі юридичного факту, тобто конкретних порушень чинного процесуального законодавства, з якими норми права пов'язують виникнення, зміну або припинення правовідносин. Юридичні факти як підстава оскарження виникають у разі коли учасник процесу у письмовій формі намагається вирішити питання скасування порушених його прав і свобод.

Форма скарги має включати в себе загальні засади об'єктивної істини. Скарга повинна мати назву. В ній мають бути вказані анкетні дані учасника процесу, який подає скаргу, номер кримінального провадження та постанови, яка оскаржується. Резолютивна частина скарги повинна містити обставини, які мають бути встановлені судом під час її розгляду. Скарга повинна бути підписана стороною процесу та вказана дата оскарження.

Розгляду підлягають порушені права учасника процесу та визначені неправовірні дії слідчого, прокурора. Форма скарги повинна містити всі факти, які дозволяють надати їй правильну оцінку оскарження непроцесуальних дій. Обґрунтованість скарги включає у себе вимоги фактичних обставин, достовірність конкретних фактів, що покладені в основу вимог.

Факт звернення громадянина зі скаргою породжує правовідносини під час розгляду та прийняття ухвали слідчим суддею.

Слідчий суддя, колегіальний суд відмовляє у відкритті провадження лише у разі, якщо скарга подана на рішення, дію чи бездіяльність слідчого, прокурора, що не підлягає оскарженню. Копія ухвали про відмову у відкритті провадження невідкладно надсилається особі, яка подала скаргу, разом із скаргою та усіма доданими до неї матеріалами. Ухвала про повернення скарги або відмову у відкритті провадження може бути оскаржена в апеляційному порядку.

Підводячи підсумки, щодо судового розгляду скарги, то можливо відокремити декілька процесуальних процедур та етапів. Перший етап судового розгляду включає такі процедурні дії: реєстрацію скарги, ознайомлення з її змістом, отримання скарги слідчим суддею, призначення її розгляду. Другий етап починається з визначення суті проблеми, а саме перевірку скарги під час судового розгляду та прийняття процесуального рішення, складання та проголошення ухвали слідчого судді по суті вирішення питань, які зазначені у скарзі. Третій етап передбачає повернення скарги, якщо: вона подана особою, яка не має права її подавати; скарга не підлягає розгляду в цьому суді; скарга подана після закінчення строку її подачі. Копія ухвали про повернення скарги невідкладно надсилається особі, яка її подала, разом із скаргою та усіма доданими до неї матеріалами.

Пропонуємо встановити процесуальні підстави щодо рішення про припинення розгляду скарги. Якщо скарга має одні й ті самі відомості і на неї було надано неодноразову відповідь, то керівник слідчого підрозділу або прокурор мають право скласти постанову про припинення розгляду скарги, про що повідомляється особа, яка подала звернення. Якщо у кримінальному процесі порушені права або законні інтереси та виникла реальна загроза їх порушення, це надає право стороні захисту звернутися до прокурора або до слідчого судді з проханням про захист. Різниця між скаргами і заявами у кримінальному процесі не проводиться. Заява відрізняється від скарги тим, що вона не пов'язана з фактами порушення закону, прав та інтересів постраждалого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рішення Конституційного Суду України у справі про оскарження бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо заяв про злочини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-11>
2. Басиста І.В. Правові основи прийняття і виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування: автореф. докт. юрид. наук. 12.00.09. – І.В. Басиста. – Запоріжжя, 2012. – 36 с.
3. Боднар І. Загально теоретичні аспекти кримінально-процесуальної форми як засобу розв'язування завдань кримінального судочинства / І. Боднар // Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. – 2012. – № 94. – С. 59-62.
4. Братусь С.Н. Юридическая ответственность и законность. / Братусь С.Н. – М.: Юрид. лит. 1976. – 270 с.
5. Грошевой Ю.М. Сущность судебных решений в советском уголовном процессе / Грошевой Ю.М. – Х.: Основа. 1979. – 121 с.
6. Марков Д.І. Окремі питання щодо закінчення досудового розслідування у формі звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності // Актуальні питання досудового розслідування та сучасні тенденції розвитку криміналістики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 5 груд. 2014 р.) / оргком. конф.: С.М. Гусаров (голова) та ін. – С. 204-207.
7. Міхеєнко М.М. Науково – практичний коментар Кримінально – процесуального кодексу України. / Міхеєнко М.М., Шибіко В.П., Дубінський А.Я - К.: Наукова думка. 1997. – 410 с.
8. Пшенічко С.О. Повноваження слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Пшенічко Станіслав Олексійович; НУ ОЮА. – Одеса, 2014. – 253 с.
9. Смагіна Д.В. Забезпечення реалізації права на клопотання учасниками кримінального процесу України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Д.В. Смагіна. – Київ, 2011. – 18 с.
10. Соловій Я.І. Теоретичні засади інституту обмеження дії закону про кримінальну відповідальність // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ: Збірник наукових праць / засновник Юридична академія МВС України. – 2003. – №3(12). – С. 222-227.
11. Уварова О.О. Принцип права у правозастосуванні: загальнотеоретична характеристика / О. О. Уварова. – Харків : Друкарня Мадрид, 2012. – 196 с.

12. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

13. Лубенский А.И. Предварительное расследование по законодательству капиталистических государств / А.И. Лубенский. – М.: Юрид. лит., 1977. – 180 с.

УДК 343.12(477)

ЗМАГАЛЬНІСТЬ СТОРІН У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ СКАРГИ НА ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПОРУШЕННЯ

Ейбатов З. М.,

здобувач кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація: у статті досліджено сутність, ознаки та проблеми, що виникають при реалізації принципу змагальності у кримінальному процесі через призму розгляду скарги на діяння чи рішення слідчого чи прокурора відповідно до чинного законодавства України. Запропоновано необхідні зміни для кримінального процесуального законодавства.

Ключові слова: скарга, змагальність сторін, ознаки змагального процесу, оскарження, форма судового розгляду, гарантії, процесуальна рівність, тягар доказування, суб'єкти доказування, обставини, що підлягають доказуванню, сторона захисту, сторона обвинувачення.

Аннотация: в статье исследована сущность, признаки и проблемы, возникающие при реализации принципа состязательности в уголовном процессе через призму рассмотрения жалобы на действия или решения следователя или прокурора в соответствии с действующим законодательством Украины. Предложено необходимы для уголовного процессуального законодательства.

Ключевые слова: жалоба, состязательность сторон, признаки состязательного процесса, обжалование, форма судебного разбирательства, гарантии, процессуальное равенство, бремя доказывания, субъекты доказывания, обстоятельства, подлежащие доказыванию, сторона защиты, сторона обвинения.

Annotation: the article examines the essence, features and main problem issues arising from the implementation of the competitiveness principle in the criminal process through the prism of the consideration of a complaint about the actions, decisions or omissions of the investigator or prosecutor, in accordance with the current legislation of Ukraine. Proposed necessary changes for the criminal procedural legislation.

Key words: complaint, competitiveness of the parties, features of the adversarial process, appeal, the form of the trial, guarantees, procedural equality, the burden of proof, the parties to the evidence, the circumstances to be proved, the defense, the prosecution.

У сучасних умовах розвитку та реформування судової системи, правоохоронної системи та активному розвитку різного кола суспільних відносин у цілому, не можливо недооцінювати ступінь важливості наявності у громадян можливостей захисту власних прав та законних інтересів. Ми живемо в демократичній, правовій, цивілізованій державі, в якій існує свобода слова, право людини на захист, можливість відстоювати власні інтереси у суді та ряд інших важливих гарантій. Однією з головних, на нашу думку, гарантій забезпечення дотримання прав особи, зокрема у процесі кримінального провадження, яке характеризується підвищеним рівнем ризику порушення законних інтересів з боку правоохоронних органів, виступає засада змагальності сторін.

Змагальність сторін у процесі розгляду справи, як відомо, полягає в розмежуванні функцій, які покладені на різних учасників провадження – функції захисту, обвинувачення, вирішення справи суті по тощо, якими відповідно наділені прокурор, підозрюваний, суддя. Також призначення змагальності полягає у забезпеченні рівності сторін. Вищевказане покликано забезпечити всебічність, законність і повноту прийнятого рішення по справі.

Саме змагальність, тобто свобода отримання, надання суду доказів та відстоювання своєї позиції у справі відрізняє цивілізовану правову соціальну державу від її попередніх історичних форм, яким були притаманні такі форми судового процесу, як обвинувальний чи розшуковий (інквізиційний).

Обвинувальний кримінальний процес характерний, в основному, для періодів рабовласницького ладу і раннього феодалізму. В цьому виді кримінального процесу значна роль належала обвинувачеві, яким була особа, що зазнала шкоди від злочину. Від волі цієї особи залежав початок, продовження або припинення кримінального провадження. Без його вимоги не могло початися провадження. На обвинувача покладался обов'язок доказування, розшук обвинуваченого тощо. Докази можна було отримати в результаті насильства чи поєдинку і вони вважались допустимими та належними на той час. Судочинство було відкритим та здійснювалось в усній формі [3, с. 165].